

Radio Študent – obletnica 9. maja 2015 iztočnice

Bi zelo želel, da tole ne izpade kot večer starih partizanov (pop ob čaju), s spom nagovori, trepljanjem, solzami v očeh – pa še kakšne medalje bi si razdelil za na praznične rokerske uniforme. Teh zadev je bilo v naših mladih in mladih RŠ časih preveč in smo se jih najedli – in jih potihoma prezirali ...

Ker smo svobodo drugače pojmovali – ja, svoboda kot vrednota, za katero so umirali, pomen miru, doma in sveta brez vojne, vsega tega smo se zavedeli in občutili v sebi, ampak starši, ki so 2. vojno katastrofo preživljali, so nam z geni, mlekom, vzgojo in vojnimi spomini (tudi če o njih niso govorili, kot npr moj oče) nevede podtaknili - prenesli tudi vse svoje boleče izkušnje, travme, norosti, zlorabe ... Vietnamski sindrom je kasnejše poimenovanje za psihično »stanje« generacij po 2. SV in podlaga, izvor naše NOB-jevske in domobrambovske neposredne dediščine in je hkrati temeljni okvir družbenega dogajanja 30 let po osvoboditvi. S pomembno razliko – življenjsko pomembno: po več kot 4 letih vojne (ta se je z znanimi rečmi po 45 podaljšala v notranje obračunavanje) in 15 letih obnove, konsolidacije in utrjevanja sistema, se je vsaj živelo bolje. Za kar si je pripisoval zasluge režim ...

Naše pojmovanje svobode in predstave o tej so izhajali iz absurdnih občutkov dvojnosti: vse- in največje svobode in ne-svobode: na eni strani vesplošno (politično) poudarjanje pomena mladine danes, pa za družben razvoj in prihodnost, na drugi strani dirigiranje v smislu »prave podobe« socialističnega mladince, študenta, mladega izobraženca, zavezanega idealom tedanje družbe, na branikih samoupravljanja, B in E, neuvrščenosti ...

Tipična shizofrena situacija med idealizirano podobo mladine in nezmožnostjo identificiranja (z njo); kar na ind. ravni sproža občutke utesnenosti, odtujenosti in nemoči, problem celovite samopodobe (vem, kaj nisem, kdo in kaj pa torej sem?), težave z artikulacijo pozitivnega odnosa – zlasti glede preferenc in vrednot ter njihovega ponotranjenja ...

Saj z opevanimi vrednotami družbe ni nič narobe, kje pa so v življenju, praksi, odnosih? Zakaj so eni bolj enakopravni, zakaj imamo samo eno stranko (ki ima SZDL za svoje ogledalo, je glas medijev res to, kar vsi mislimo, se v njem tudi sam prepoznam itd.

Od tod in zato (je bil glavni ton RŠ) preverjanje meja razglašene, deklarirane svobode in premikanje te meje – kar je bilo z druge strani, v uradni politiki in tej lojalni javnosti označeno kot nepremišljenost, predrznost, provokativnost, podleganje tujim meščanskim (nesocialističnim) idejam, vzorom (ki nimajo nič skupnega z našim delovnim človekom in samoupravljalcem) ...

(Če malo preskočim) Takšno, permanentno napeto, tleče, ni bil le razmerje med radiem RŠ – medijem in okoljem (politične strukture, policija in usmerjeni mediji, praktično ves etabliran tisk in RTV), ampak ves čas tudi znotraj radia, med (delegatsko sestavljenimi) organi upravljanja in sodelavci, avtorji, ki smo delali program.

Zelo redko je prišlo do odprte kritike ali polemik, bil je tihi (politični) nadzor prek programskega sveta in temu nadrejenih, višjih ravni. Če je bilo kaj izrazito spornega, je moral urediti, pospraviti odg. urednik (elegantno in brez hrupa).

Najmanj dva od odg. urednikov sta bila izrazito avtoritativna, v sporih s programci, skoraj osovražena (z enim od teh sem imel sam zoprno zgodbo, okoli katere se še nisva dokončno

»spravila« ... drugi je bil tako konflikten in nedorasel svoji vlogi, da so po radijskih hodnikih risali vislice in na njej lutko z njegovim imenom ...)

Izvori, spodbude ukvarjanja z zvokom na RŠ in ZR

Začetek 70-ih let označuje vrenje, brbotanje, nemir ob zavedanju razlik med deklarativnim in stvarnim, javno izstopanje ...

Mogoče je bilo artikulirati in izražati mnenja, stališča

Pobude so bile z vseh področij kult in umetn ustvarjanja, v takratnih generacijah študentov glasni in artikulirani zlasti mlajši pesniki, pisatelji, glasbeniki ... (krog Šumija – Jesih, Kralj, Kocbek, Svetina. F Miklavc – vsi naštetni tudi sodelavci prve postave gledališke skupine Pupilije Ferkeverk – tudi Dekleva, Jaša Zlobec ...)

Leto '68 – leto študentskih protestov po Evropi smo z nekaj zamude »ujeli« s kulturnima maratonoma in zasedbo FF ob problemu Aškerčeve ... *Bodimo realni – zahtevajmo nemogoče!* (to je bil le vrh, do tega je pripeljalo nekaj izrazito političnih protestov – proti franc kolonializmu, obisk zun min Chabana Del Masa v Lj, ko je par demonstrantov s transparenti policija pretepla ...)

RŠ se je vpel v to dogajanje kot dragocen, neposreden sprotni medij, informator, aktivator – v podobni vlogi kot kasnejša družbena omrežja – s to razliko, da je bil edini – in da ga je bilo treba poslušati, ko je oddajal, ponavljanja in posluha za nazaj pač ni bilo ...

RŠ močan tudi kot (so)organizator akcij in dogodkov (seveda, odmeval je tudi štud tisk, Tribuna in Katedra – s t. i. ekscesi – tisk je bilo za oblast sicer lažje nadzorovati – ukrepi zadržanja in prepovedi izida ...)

RŠ se je npr. med kulturnimi maratoni prvič neposredno vključeval in posamezne dogodke ali dele prenašal (moja prva izkušnja javne oddaje). O zasedbi FF je stalno poročal, snemal debate in okrogle mize ... manj komentiral.

Na enem od kult maratonov je bil izveden tudi koncert Študentskega »big banda« - pobudnik in dirigent Milan Dekleva, na pol parodija, udeleženci spodbujeni, da pridejo z inštrumenti in zvočili (poleg običajnih inštrumentov tudi škatle, pokrovke, steklenice, mlinčki, piščalke ...), v eni spodnjih največjih predavalnic je kakih 50 ljudi uprizorilo »koncertni happening«, ki ga je dirigiral Dekleva in RŠ po tel žicah neposredno prenašal.

To je eden od primerov prestopanja meje med – recimo kultivirano, pretežno klasično, po partiturah reproducirano, torej po osnovnih strok merilih umetniško glasbo ... in zvočenjem ter so-zvočenjem (pojem smo zavestno uporabljali!)

Pobude, ki so vodile k ciklu Zvok sveta in Zvočnim raziskavam (redna ted oddaja 1976 in 77) so prišle tudi s področja sodobne glasbe – iz Evrope in Slovenije.

Npr.: več let sem delal kot urednik (rock, jazz) pri reviji Glasbene mladine Slo (kasnejša Muska). Takrat spoznal tudi Milana Stibilja, ki sredi 60. let kot rezident skladatelj delal na Inštitutu za sonologijo – v studiu za elektronsko glasbo v Utrechtu (NZ), in nato v okviru kulturnega programa v Berlinu.

// Besides a number of Yugoslavian prizes, he has been awarded the Edison Prize and the Grand Prix du Disque for his recorded work *Epervier de ta faiblesse, domine* for speaker and percussion. Milan Stibilj has from the outset employed serial technique, to produce a highly individual sound world. In his more recent pieces he has shown particular interest in expanding and contracting rhythmic structures. Notwithstanding the impression of relative freedom which it makes for the listener, Milan **Stibilj's music uses a system of precise notation in which equilibrium between controlled and free elements is maintained.** //

Stibilj je že leta 1973, maja organiziral obisk sodelavcev tega studia v Sloveniji, ki so predstavili svojo produkcijo od cca 1966 do tedaj najnovejše. Jaz sem se udeležil več njihovih predstavitev – tudi po šolah (zanimalo jih je, kako dojemajo to vrsto glasbe s predsodki neobremenjeni mladi ljudje – in odmev je bil neverjeten, pozitiven.

O V. Globokarju in tem, kaj dela v Franciji in Nemčiji, smo nekaj brali in slišali, pri nas praktično nič, ker je veljal za umetniškega emigranta in glasbenega čudaka. Povabili pa so ga v Zagreb – mislim da '77, če ne že prej – na tedaj zelo pomemben Muzički bienale (v ustanovi Lisinski). Iz leta '77 imam trak z odlomki posnetkov več zvočnih inštalacij in projektov.

Pri Globokarju smo občudovali, raziskovanje zvočnih možnosti inštrumenta – pozavne in spodbujanje glasbenikov, da svoje inštr uporabljajo na najrazličnejše načine, v njegovih projektih pa zavestno vključevanje improvizacije in razmislek ter upoštevanje odnosov med izvajalci (npr. v orkestru), torej vključevanje socialne razsežnosti.

Globokarja smo poiskali, ko je bil na zasebnem obisku, posneli z njim pogovor in ga objavili v dvodelni oddaji, drugi del je bil nekakšen komentar in zbir naših spoznanj.

Izmed domačih pobud in praks ne moremo mimo Milana Dekleve, poznavalca in ljubitelja jazza in pianista praktika, ter zasedbe Salamander. Če zapis pri enem od trakov drži, je ostal ohranjen tudi koncert v Moderni galeriji z naslovom *Odpotovanja in molilni mlinčki* iz aprila 1973, ko so igrali vsak zase in skupaj s Tomažem Pengovom Piglom.

Ožje v zvezi s temo je pomembno, da raziskave zvoka in kreativno zvočenje ni bilo omejeno le na radio – s ciljem, da se pripravi gradivo in se ga predvaja. Redno smo hodili po mestu na različne kraje in snemali t.i. zvočna okolja – kar smo poimenovali z uveljavljenim francoskim pojmom PRISE DE SON (lov an zvok, lovljenje zvokov ...). V izbranih in slušno zanimivih okoljih smo izvajali tudi svoje »zvočne akcije«, npr. na tržnici, med vožnjo v avtu ipd. (interpretiranje tekstov ipd.) ter jih vključevali v »skladbe« ali oddaje.

To se nam je zdelo sila pomembno zaradi »kultiviranja slušne in poslušalske pozornosti« ... z zornega kota in v smislu povabila – dojemati celoto zvočnega sveta (vključno s tišino!!!) kot (vseobsegajočo) glasbo.

Logičen, naraven naslednji korak in raven so bili dogodki – recimo temu javne izvedbe.

V Festivalni dvorani je bil decembra '76 izveden projekt **NOM-OM** (posnetek je – na manjši hitrosti, a celo stereo, dogodek je bil v več delih).

Izvajal sem Borovo skladbo **23 min za spikerja** (bila je zelo zahtevna ... interpretacija tekstov npr. ob ščetkanju zob, umivanju obraza, brisanju ... med gibalnimi akcijami ... ipd.)

Tisti NOM v naslovu je okrajšava za Nomenklaturo – pesniško-glasbeno skupino, ki je začela delovati vzporedno zunaj RŠ, na Borovo pobudo ali vsaj delno. Dostikrat smo se srečali pri njem (na Pohorski).

Nomenklatura Zraven so bili M. Bašin, tolkala (kasn. kustos Bežigradske galerije), B. Perovšek, harmonika, kasneje intenzivno raziskoval petje ptic, oglašanje insektov, naravna zvočna okolja ... nekajkrat koncertiral z Edijem Štefančičem (sopotnik na RŠ kot voditelj, so-izvajalec v vokalnih zvočnih projektih, inventiven kitarist in avtorski glasbenik - skladatelj, pedagog in vodja različnih zasedb – vanje vključuje svoje učence/ke) ... Večkrat sodeloval tudi Lado Jakša (multiglasbenik in fotograf) ... in gotovo še kdo.

Tu je bil še dolgoletni sopotnik, zelo zanimiv (že pokojni) Dušan Pirih Hup. Kot fotograf je raziskoval stare tehnike, sodeloval tudi v projektu **Hidrogizma** (zvočna instalacija oz. dokaj velika konstrukcija, pri kateri je »zvočila« voda – ustvarjalni »skladateljski« delež pa je bilo reguliranje kapljanja in curljanja vode v posode in škafe iz različnih materialov.

Ne vem, če obstaja posnetek izvirne – prve inštalacije – gotovo pa je mogoče slišati »reprizno« – ko je bila leta kasneje še enkrat postavljena in aktivirana.

Same **Zvočne raziskave** – naslov in radijski tedenski polurni termin – so se začele naključno, ker sem tam enkrat leta '76 (po enoletnem premoru zaradi vojske) prevzel nalogo uvajanja dodatnih »špikerjev« na RŠ. Po svojih dotedanjih spoznanjih sem »vaje« zastavil malo drugače – z usmeritvijo: »Čim več boste preizkušali, kaj vse zmorete početi z organom, glasom, kaj vse zmorete »zvokalizirati«, toliko prej in lažje boste našli **svoj** glas.«

Te vaje so bile nenavadne, po svoje preproste in zahtevne, a tudi slušno zanimive, od tod zamisel, da bi jih v delu ali celoti objavljali – s pojasnilom, za kaj gre in kaj je namen početja.

Zvok sveta

14. oddaja po vrsti – 26. jan 1976 – je bila prva po SHEMI

// se nadaljuje //